

Жак Лакан
Короткий виклад семінару «Психоаналітичний акт»
Виступ у Практичній школі вищих досліджень, 10 червня 1969 року

Психоаналітичний акт, ні побачений, ні впізнаний поза нами, тобто ніколи не зафіксований, а тим більше не поставлений під питання, ми припускаємо його в обраний момент, коли психоаналізант переходить у психоаналітика.

Саме тут маємо звернення до того, що найзагальніше визнається як необхідне для цього переходу, тоді як будь-яка інша умова поряд із цим залишається лише випадковою.

Ізольований таким чином від цього моменту встановлення, акт перебуває в досяжності кожного входження в психоаналіз.

Скажімо спершу: акт (по простому) має місце з одного висловлювання, і саме ним він змінює суб'єкта. Не є актом - іти, якщо це не доходить до того, щоб не лише говорилося «це йде», або навіть «ходімо», але щоб сталося так, що «я до цього доходжу» в ньому самому підтверджувалося.

Психоаналітичний акт видається здатним відбивати більше світла на сам акт завдяки тому, що він є актом, здатним самовідтворюватися з дії, над якою він сам панує.

Тим самим він повертає до логічної консистентності буття-в-собі вирішення питання, чи може бути перейнята естафета такого акту, який у своєму завершенні позбавляє статусу суб'єкта того самого суб'єкта, що його встановлює.

Від цього кроку стає помітно, що саме про суб'єкта тут і слід сказати, чи є він знанням.

Чи знає психоаналізант, по завершенні завдання, покладеного на нього, «краще за будь-кого», те позбавлення суб'єктності, до якого воно зводить того самого, хто це завдання йому призначив? Отже: це буття-в-собі об'єкта а, яке на цьому етапі усувається тим самим рухом, яким спотикається психоаналізант, оскільки він у цьому об'єкті засвідчив причину бажання.

Тут є здобуте знання, але для кого?

Кому він платить ціну за істину, крайнім наслідком якої є те, що суб'єкт, якого лікують, постає як невиліковний?

Чи саме з цієї межі постає суб'єкт, який зголошується відтворювати те, від чого він був звільнений?

І коли саме це підпорядковує його необхідності зробити себе продукцією завдання, яке він обіцяє лише припускаючи ту саму оману, що для нього вже більше не є прийнятною?

Бо саме з структури фікції, в якій проголошується істина, він із самого свого буття робить тканину для продукування... нереального.

Позбавлення суб'єктності не меншою мірою перешкоджає цьому переходу, тому він повинен, як море, завжди розпочинатися наново.

Однак можна запідозрити, що розбіжність тут свідчить про значимість його висловлювання і має на меті лише проінформувати нас про те, що саме викликає обурення: тобто про виявлену тріщину суб'єкта ймовірно знаючого.

Усяке нав'язування доктрини, що має назву психоаналітичної, може й досі не помічати, що саме тут вона нехтує тим пунктом, від якого всяка стратегія дає збій, оскільки вона ще не досягла рівня психоаналітичного акту.

Те, що існує несвідоме, означає, що існує знання без суб'єкта. Ідея інстинкту придушує це відкриття: але воно виживає завдяки тому, що це знання ніколи не виявляється інакше, ніж таке, що підлягає прочитанню.

Лінія спротиву утримується в цій праці так само надмірно висуненою, як і фобія. Тобто, безнадійно твердити, що про несвідоме нічого не було почуто, якщо не просунутися далі.

Слід знати, що поділ, який він вводить у суб'єкті з огляду на те, що знання, пов'язане із залишком, його не визначає, уже самим фактом такого формулювання припускає Іншого, який знає це ще до того, як ми це помітили. Відомо, що навіть Декарт користується цим Іншим, щоб принаймні гарантувати істинність свого наукового вихідного пункту.

Саме в цьому всі філософські «-логії» – онто-, тео-, космо-, як і психо- суперечать несвідомому. Але оскільки несвідоме чують лише тоді, коли його зводять до одного з найбільш бастардних понять традиційної психології, то навіть не звертають уваги на те, що його висловлювання робить неможливим цю гіпотезу Іншого. Але достатньо, щоб воно не було викрито, щоб несвідоме стало ніби таким, що не відбулося.

Щоб розв'язати цю проблему, необхідно, щоб структура Іншого була сформульована таким чином, щоб не можна було її оминати. Звідси впливає формула: що не існує Іншого Іншого, або наше твердження, що метамови не існує.

Підтвердимо останнє тим фактом, що те, що в математиці називають метомовою, є не чим іншим, як дискурсом, з якого мова прагне себе виключити, тобто - прагне до реального. Математична логіка не є, як це можна було б приписати нам з недобросовісності, нагодою омолодити сконструйованого нами суб'єкта. Саме ззовні вона засвідчує Іншого, як його структуру, і саме тому, що вона логічна, не перекриває сама себе: це $S(\lambda)$ нашого графа.

Те, що такий Інший досліджує себе, не означає, що він нічого не знає про ефекти, які він спричиняє щодо живого, якого він несе в собі як суб'єкта, підпорядкованого його ефектам. Але якщо перенесення вже постає як достатньо мотивоване означувальною первинністю унарної риси, то ніщо не вказує на те, що об'єкт a не має консистенції, яка тримається на чистій логіці.

Слід, отже, висунути твердження, що психоаналітик у психоаналізі не є суб'єктом, і що, розміщуючи свій акт в ідеальній топології об'єкта a , можна вивести, що він оперує, не мислячи.

«Я не мислю», яке є правом, фактично ставить психоаналітика в підвішений стан щодо тривоги знання, де саме надати йому місце, аби мислити психоаналіз, не будучи приреченим на нестачу.

Скромність межі, в якій акт постав у його досвіді, затуляє йому — через осуд, яким проголошується, що цей акт є нестачею, більш надійні шляхи, які ця межа в собі містить, для досягнення цього знання.

Саме тому ми й виходили, щоб підбадьорити його, зі свідчення, яке наука може дати про власне незнання свого суб'єкта, на прикладі початкової точки Павлова, знову залученої, аби проілюструвати лаканівський афоризм: означник є тим, що представляє суб'єкта для іншого означника. Тут видно, що саме захопившись за поручень тоді, коли все ще було в темряві, експериментатор потішив себе дешевою надією, ніби він «поклав капелюх у кролика». Така винахідливість ляпсуса, утім, цілком достатня, щоб пояснити досить широку адекватність павловських висловлювань, де блукання того, хто думає

лише про береги, на які слід загнати психоаналітичну кризу, знаходить собі добре університетське алібі.

Отже, все ще надто наївним є той, хто, підхоплюючи відлуння всієї цієї апології, береться виправляти, мовляв, суб'єкт науки ніколи не перебуває там, де його мислять, адже саме в цьому й полягає наша іронія...

Залишається знайти заклик там, де справа відбувається. А це може бути лише в структурі, яку психоаналітик вибудовує як симптом, коли, раптово вражений оберненою Благодаттю, він доходить до того, щоб піднести ідолатричну молитву до «свого слухання», фетиша, що постає в його нутрі з іпохондричного шляху.

Існує зона стигматів, яку нав'язує місцеперебування поля через брак означеного сенсу психоаналітичного акту. Вона відкривається досить болісно напівтемряві соборів, де сукупність того, що з нею ототожнюється, набирає вигляду пародійної Церкви.

Звісно, не виключено, що там артикулюються зізнання, властиві самому зібранню. Такою є, наприклад, ця підробка, що проголошується як *the self*, можливо, первинна на цій поверхні, що вилучена зі списку морфем, що стають табуйованими вже тим, що вони є у Фрейда.

Вона набула своєї ваги, якщо не сказати навіть своєї знахідки, від того психоаналітика, з яким належить зустрітися, аби нав'язати вам повагу до відбитку, отриманого від пристрасті до психоаналізу.

Ми дали життя письму, в якому він загострює до блиску *self*, як вже осяжне, але таке, що виявляється ефектом стискання, зізнання, що його пристрасть має місце і силу лише тоді, коли виходить за межі, дуже слушно нагадані як межі техніки. Вони, однак, краще б слугували їй, якби вписалися в устав акту, щойно його було б повернено до цієї сторінки, яку не можна перегорнути інакше, як жестом, що змінює суб'єкта, того самого, яким психоаналітик визначає себе в акті.

Цей запущений Self, утім, тема розростається, і саме в напрямі того знамення, з якого вона народилася, стане втратою психоаналітика, ним самим дискваліфікованого. Ритуалізований елемент його професії є, як і в іншому разі, знаком нерівності щодо акту.

Так само й сам акт не може функціонувати як присудок. І щоб приписати його суб'єктові, якого він визначає, чи не належить повернути на місце нові терміни для всієї *inventio medii*, саме в цьому й може бути випробуваний об'єкт а.

Що можна сказати про будь-якого психоаналітика, хіба що зробити очевидним те, що такого, власне, немає жодного?

Якщо ж, з іншого боку, ніщо не може зумовити існування психоаналітика, окрім логіки, в якій акт артикулюється через до і після, то очевидно, що тут домінують присудки, якщо тільки вони не пов'язані між собою ефектом виробництва.

Якщо психоаналізант продукує психоаналітика, то тут ще не додається нічого, крім рахунку. Щоб його можна було виставити до оплати, потрібно, аби нас запевнили, що в ньому є щось від психоаналітика.

І саме на це відповідає об'єкт а.

Психоаналітик робиться з об'єкта а. Робиться, слід розуміти: продукується; з об'єкта а: тобто за допомогою об'єкта а.

Ці висловлювання надто близько торкаються того місця, де, здається, спотикаються логічні квантори, щоб ми не загравали з їхнім інструментом. Ми відчуваємо, що

психоаналітичний акт поступається, розриваючи хватку з універсальним, якому, і в цьому їхня заслуга, вони не задовольняють.

(І ось що дозволяє виправдати Аристотеля у його ваганні: загалом тому, що він не зумів ізольовати ὑποκείμενον [гіпокіменон] так, щоб не могли нічого іншого, як лише віднаходити в ньому οὐσία [усія] час від часу.)

Адже те, що цей акт вбачає, це ядро, яке утворює заглиблення, з якого й черпає свій мотив ідея цілого, щойно її стискають у логіці кванторів.

Отже, можливо, краще буде назвати це деафікацією (desaïfication).

Де психоаналітик знаходить собі товариство для здійснення цієї операції. Чи відбувається це на рівні вільного простору, запропонованого для цієї мети дискурсу?

Саме таким, справді, є обрій, який окреслює техніка; але її штучність спирається на логічну структуру, якій, цілком слушно, довіряють, адже вона ніколи не втрачає своїх прав. Випробовувана неможливість розпорошеного дискурсу є тим Троянським конем, через який у місто дискурсу входить господар, яким там є психотик.

Але й тут знову ж таки хіба не видно, що тілесне вилучення вже здійснене, те саме, з якого належить робити психоаналітика, і що саме до цього слід узгодити психоаналітичний акт.

Ми не могли окреслити з акту його логічний розрив інакше, ніж вгамовуючи те, що він підіймає як пристрасть у полі, яким він керує, навіть якщо він робить це лише тим, що з нього вилучається. Безсумнівно, саме через відсутність такого стримування Віннікотт вважав за необхідне привнести туди власний Self. Але також, щоб отримати цей перехідний об'єкт з рук, більш віддалених від дитини, який нам тут таки належить йому повернути, адже саме від нього ми спершу й сформулювали об'єкт а.

Тож підведемо психоаналітичний акт до того, що він залишає тому, кому він зменшує тягар, до того, що він для нього запускає: адже йому залишається відкритим те, що насолода (jouissance), привілейована керувати сексуальними відносинами, подається як заборонений акт, але лише для того, щоб замаскувати, що ці відносини встановлюється лише тим, що не є перевірюваним, у тій мірі, в якій це вимагає середній термін, який вирізняється саме тим, що в ньому не вистачає; те, що ще називають кастрацією суб'єкта.

Вигода від цього є очевидною для невротика, оскільки саме в цьому полягає вирішення того, що він відтворював у якості пристрасті.

Але важливим є те, що кожному, кому це відкривається, стає явним: стримувана насолода зберігається, і насправді саме таким чином дозволяється, оскільки психоаналітик робить із цього ключ, щоправда, для того, щоб вилучити його задля цілей своєї операції. Отже, залишається лише знову в нього його забрати, щоб повернути йому його справжнє призначення, незалежно від того, користуються ним чи ні.

Цей цинічний підсумок має чітко позначати вторинність пристрасної вигоди. Те, що аксіологія психоаналітичної практики виявляється зведеною до сексуального, сприяє підриву етики, яка тримається засадничого акту, лише остільки, оскільки сексуальне виявляє себе через негативності структури.

Задоволення - бар'єр для насолоди (але не навпаки). Реальність утворюється з перенесення (але не навпаки). І принцип марності, найвищий, у тому, що слово не має цінності враховуючи смерть (враховуючи, слід наголосити, не смерть, а те, що вислизає).

В етиці, що започатковується психоаналітичним актом, менш «етикетковий», якщо нам пробачать, що її ніколи й не було навіть побачено доти, доки не виходить з акту, керує логіка; і це безперечно з огляду на те, що там знаходять її парадокси.

Хіба що, і це так само безперечно, до неї додаються типи, норми як суто лікувальні засоби.

Психоаналітичний акт, щоб зберегти свою власну суперечність не може в цьому брати участі.

Адже з його орієнтирів стає ясным, що сублімація не виключає істини насолоди; і саме в цьому героїзми, якщо їх краще пояснити, постають як більш або менш усвідомлені.

Так само й сам психоаналітичний акт завжди перебуває під владою acting out, про що ми вже досить докладно розповіли вище, показавши, під якими фігурами він корчить гримаси. І важливо зауважити, наскільки сам підхід Фрейда здатен нас від цього застерегти, адже він спирає його спершу не стільки на міф, а радше на звернення до едіпової сцени, подібно до того, як Агамемнон являє собою облаштування сцени. Сьогодні ми бачимо значущість цього в тому, що до цього чіпляється відсталість, яка захотіла зробити з цього підпис невдачі, наважившись на тлумачення об'єкта а.

Адже якщо моральний акт впорядковується з психоаналітичним актом, то це для того, щоб отримати своє В-Я (En-Je) з того, що об'єкт а узгоджує як досвід знання.

Саме з нього набуває підґрунтя ненаситна вимога, яку Фрейд уперше артикулює у «Невдоволенні культурою». Ми підкреслюємо інше звучання цього ненаситного, з того, що вона знаходить свій баланс у психоаналітичному акті.

Чому б не зарахувати до активу цього акту те, що ми надали йому саме статус акту у належний момент?

І не відступати від цього «у належний момент», проголосивши його вже за пів року: його пропозиція, що була не лише теоретичною, а й дієвою настільки, що в нашій Школі стала проривом, випередила шаленство, яке, увійшовши в наше оточення, змушує нас наважитися розпізнати в ньому свідчення зустрічі.

Чи достатньо буде зауважити, що в психоаналітичному акті об'єкт а постає виключно як продукт, і що саме тому засіб тут ґрунтується на знанні, будучи необхідним для будь-якої передбачуваної експлуатації, причому саме аспект власності цього знання є, власне, тим, що й спричиняє чітко окреслений соціальний розлам?

Чи станемо ми допитуватися, чи та людина, яку антигерой редукує до одного виміру, є тим, що в подіях травня виділяється?

Натомість зведення В-Я до маси через втягнення у знання, у якому не стільки надмірність так пригнічує, скільки вичищення його логіки, яка робить із суб'єкта радикальне розщеплення, ось де досягається зміна у самому якоруванні тривоги, про яку слід сказати, що, доктриналізувавши її як таку, що не є без об'єкта, ми тут також з точністю схопили те, що вже переходить критичний поріг.

Хіба цього недостатньо, щоб акт, що вимагається у полі знання, знову повернувся до пристрасті означника, незалежно чи є хтось, хто виконує функцію запуску?

Ніякої різниці, щойно процес запущено, між суб'єктом, який присвячує себе перевертанню порядку, аж до продукування невиліковного, де акт знаходить своє власне закінчення, і тим, що з симптому набуває революційного ефекту, лише тому, що більше не крокує під диригування так званої марксистської палички.

Те, що тут вважали за можливе приколотися як чесноту взяття слова, є лише підозрілим передчасним настанням зустрічі, яка справді має місце, але де слово постає лише з того, що дія уже там була. Слухаймо: був там трохи раніше, хай навіть вона ще не прийшла, був там у ту мить, коли вона нарешті прийшла.

Саме в цьому ми й тримаємося того, що для нас, не схибити щодо місця, яке в цьому висновку надає нам драма сучасних психоаналітиків, і що ми змушені визнати: ми знаємо трохи більше, ніж ті, хто, сміховинно не змарнував цієї нагоди, аби показатися там у ролі акторів.

Ми й справді знаходимо її тут, цю вічну передчасність, і достатньо того, що вона існує, аби вона не була незначною, якщо пригадати оцінку, за якою у випадку, що став джерелом усього нашого знання про нав'язливий невроз, Фрейда «зловили, мов пацюка». Саме тут, власне, є те, що достатньо було вміти прочитати у Людині-щурі, щоб можна було втриматися перед обличчям психоаналітичного акту.

Але хто здатен почути, навіть серед тих, хто, виходячи з нашого осмислення цього акту, те, що все ж таки, чітко позначено в самих цих рядках, звідки завтра постане той, хто перебере роль психоаналітика, так само, як і те, що в історії вже виконувало цю роль?

Ми мало цим пишаємося, хай це буде відомо, цим правом на нечитання, яке зуміли зберегти неушкодженим в наших текстах, щоб тут, наприклад, запобігти благословенному відкриванню, яке дає історіалізація (historialisation) ситуації тим, хто квапиться лише до того, щоб зробити з неї фарс (histrioniser) задля власної вигоди.

Надто багато давати до розуміння, це відкривати вихід для уникання, і це ж означає ставати його співучасником так само, як і той самий виклад, який повертає кожного до його розгубленості, постачаючи додаткове. Десять ще, щоб він швидко влаштувався там.

Ми б так добре вберегли себе від наближення до того, що нав'язується як необхідне через те, що психоаналітичний акт було визначено: встановити те, що саме по собі визначає його з боку насолоди, а також способи, якими він мусить від неї себе захистити? Про це можна буде судити за тими залишками, які з цього лишаться впродовж наступного року.

І знову ж таки, ми не знаходимо жодної ознаки, що розрив було здійснено, щоб звільнити нас від цього.

Нехай інтерес залишається по цей бік, щоб не зрадити тому, що продукує себе через ігнорування, лемі на кшталт цієї, що дісталася нам від переходу: в акті, цього семінару, що «немає перенесення перенесення». Саме в це, однак, і впирається, не маючи найменшої уяви про те, що вона артикулює, доповідь Майбутнього Конгресу ("The non-transferences relationship", International Journal of Psychoanalysis, 1969, ч. I, т. 50)

Якби не було безповоротним залучення у торгів відносини істини над істиною (третє нестачі), цей Римський конгрес міг би отримати трохи більше з того, що там було проголошено в акті, після того як стала відомою функція поля, яке визначає мова.

Переклад: Іван Пронько